

Pinczés István

Kétpercesek Kavabata tenyeréből

(Kavabata Jaszunari: Tenyéryni történetek¹)

Örkény István egypercesei gyűjteménye 1967-ben látott napvilágot – ezzel csaknem egyidőben, 1964-ben jelentette meg Jaszunari Kavabata évtizedek óta morzsolgatott Tenyéryni történetek című „kétperceseit”. A japán „neopercepcionista” novellák ugyan valamivel hosszabbak Örkény védjegyes műveinél (elolvasásuk valójában körülbelül két-három percet igényel) és a groteszk minőségek helyett a finom lélektani megfigyelések lírai hangulata hatja át, az örkényi „Használati utasítás” rájuk is érvényes: „A mellékelt novellák rövidségük ellenére is teljes értékű írások.”

E sajátos használati utasítás utolsó pontját azonban hiába próbálnánk Kavabata novelláira alkalmazni („Figyelem! Aki valamit nem ért, olvassa el újra a kérdéses írást.”), sok esetben többszöri elolvasás után is csak sejtések, jelentéslátogatások, megoldáskísérletek, értelmezési variációk szintjén mozgunk: a szerző szemantikailag nyitott struktúrájú műveinek felszíni rétege közérthető ugyan, szimbolikájának mélyebb megértéséhez, a talányosan nyitva hagyott vagy többértelműen fogalmazott szituációk teljes befogadásához az olvasó aktív részvétele szükséges. Ez az összetettség lehet a magyarázata a Kavabata-életmű világméretű népszerűségének, 21. századi újrafelfedezésének és újraértékelésének.

Az „újfajta érzékenységgel” megírt leheletfinom történetekből – melyek az Izumi táncosnő², a Hóország³ és Az ezerdaru-minta⁴ idején hasonló alkotói módszerrel keletkeztek – négyet már húsz évvel ezelőtt megismerhettek a Nagyvilág olvasói⁵.

Kavabata-t 1959-ben Frankfurtban Goethe-éremmel tüntetik ki, 1968-ban japán írók közül elsőként Nobel-díjat kap (a díj átvételekor mondott beszéde is olvasható magyarul⁶), munkái sorra jelennek meg külföldön, s csaknem minden művét magyarul is kiadták⁷⁻¹² (A hegy hangja című regénye és a Tenyéryni történetek 160 novellája nem elérhető magyarul).

A kötet már címében is hordozza a mives megmunkáltság, a tenyérrel formázás kézműves gesztusát, jelzi a tenyérben szorongatott becses holmi értékét. A hátulról előre lapozható kisméretű japán kötet lapjai valóban tenyéryni nagyságúak, s az oldalon sorjázó kandzsi oszlopok mintha egy nyitott tenyér ujjai lennének – a címadás ötlete a tenyéryni papírra is feljegyezhető írás tömörségére utal.

A most közölt öt novellát Josida Izumi irodalomtörténész professzor válogatta debreceni Kavabata-előadásának illusztrációs anyagául. Közös elemük, hogy Kavabata mindegyikben az emberi arcra koncentrál – az érzelmeiken az európai habitusú embernél jobban uralkodni tudó keletiek zárt vonásai is lelki tikokat fednek el vagy fednek fel. Az arc mint a lélektani mozgások szimbolikus zsebtükre képezi a vizsgálat tárgyát. A hártya-finom szentimentalizmus, a szemérmes erotika, a sötét drámaiság és a frivol helyzetek mély élet- és emberismeretről árulkodnak. A Napos part iniciálja az írói érdeklődés napkeleti tájakon modortalanságnak minősülő gesztusát: az emberi arc rezdüléseinek leplezetlen tanulmányozására irányuló művészi hajlamot. A metaforikus Fotográfia két egymáshoz tartozó ember arcának jellegvesztését vizsgálja: a novellában a szó szerinti és az átvitt értelemben használt „szétszakítás” motívuma már-már abszurd végkifejletbe torkollik. A Smink groteszk hangütéssel mond lesújtó véleményt a halál tőzsomszédságában a nő elboszorkányosodásáról. A Különös eset a halott arccal bizarr mozzanatba zárt mini-sorstragédia, míg a Halotti maszk erőteljes szimbolikája a féltékenység ürügyén a halálnak a feminin-maszkulin nemi jelleget megszüntető, s ezzel a férfit és a nőt szétszakíthatatlanul egybeolvasztó legyőzhetetlen erejét tudatosítja bennünk.

Jegyzetek:

1. Kavabata Jaszunari: Tenohira no sószecü. Tokió, 1964.
2. Kavabata Jaszunari: Az izui táncosnő. (Izuno odoriko, 1926). Japán eredetiből ford.: Vihar Judit. In: Nagyvilág 1968/12. szám 1763-1773. old. Japán eredetiből újrafordította: Vihar Judit. In: Nagyvilág 2004/10. szám 779–799. old.
3. Kavabata Jaszunari: Hóország (Jukiguni, 1935-37; Snow Country). Németből ford. Jólesz László. Világkönyvtár sorozat, Magvető, 1969.
4. Kavabata Jaszunari: Az ezerdaru-minta. (Szenbazuru, 1949-52). Japán eredetiből fordította Hani Kjoko és Sz. Holti Mária. In: Modern japán elbeszélők, Európa, 1967. 348-402. old.
5. Kavabata Jaszunari: Leheletnyi történetek. (Tenohira no sószecü. Tokió, 1964; Palm-of-the-Hand Stories). Gránátalma – angolból ford. Gergely Ágnes; Kamélia – angolból ford. E Gábor Éva: Bambuszhajók – angolból ford. Szilágyi Tibor; Tubarózsa – angolból ford. Somorjai Szabó Mária. In: Nagyvilág 1981/1. 64-73. old.
6. Kavabata Jaszunari: A gyönyörű Japán és én – Nobel-díj elbeszélés 1968. dec. 12. (Ucukusii Nihon no vatasi) Japán eredetiből ford. Vihar Judit. Magyar Napló, 1999. november, 24-27. old. (részl.)
7. Kavabata Jaszunari: A Holdtűkör (Kagami, 1931). Japán eredetiből fordította Hani Kjoko és Sz. Holti Mária. In: Modern japán elbeszélők, Európa, 1967. 339-347. old.
8. Kavabata Jaszunari: Lírai dal (Dzsodzsoka, 1934). Japán eredetiből fordította Vihar Judit. Nagyvilág, 1978/6. szám 815-829.
9. Kavabata Jaszunari: A tó (Mizuumi, 1955; The Lake). Angolból ford. Göncz Árpád. Modern könyvtár sorozat, Európa, 1978.
10. Kavabata Jaszunari: Csipkerózsikák (Nemureru bidzso, 1961). Japán eredetiből ford. Vihar Judit. Magyar Napló, 1999/11. (részl.)
11. Kavabata Jaszunari: Kiotói szerelmesek (Koto, 1962; The Old Capital). Németből fordította Jászay Gabriella. Kozmosz könyvek, 1975.
12. Kavabata Jaszunari: Szépség és szomorúság (Ucukusisza to Kanasimi to, 1964; Beauty and Sadnes). Angolból fordította Tóti András. Ulpius-ház, 2004.

Külön köszönet Dr. Vihar Juditnak a bibliográfiai adatok pontosításában nyújtott segítségével!